

BERNARDYNA BANAS, *100. rocznica urodzin Juliana Olszaka – zasłużonego popularyzatora kultury i literatury ziemi przemyskiej*, „Nasz Przemyśl” 2017 nr 12 s. 16-17

W 2017 roku przypada 100. rocznica urodzin Juliana Olszaka. Z okazji tego jubileuszu warto przypomnieć biografię nauczyciela, publicysty, redaktora, działacza kulturalnego i społecznego, badacza literatury polskiej, który z wielkim pietyzmem działał na rzecz naszego miasta i regionu.

Julian Olszak urodził się 14 X 1917 r. w Ułężu Górnym. Pochodził z rodziny chłopskiej, z której wyniósł dobre wychowanie, pracowitość oraz trwałe system wartości patriotycznych i religijnych.

W latach 1925–1932 uczęszczał do szkoły powszechnej w Ułężu Górnym (województwo lubelskie). Kolejny etap edukacji odbył w latach 1933–1938 w Wyższym Gimnazjum Biskupa Podlaskiego w Siedlcach, dokąd zabrał go starszy brat ks. Marian. Po maturze rozpoczął studia w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie. Z chwilą wybuchu II wojny światowej zaangażował się w działalność partyzancką, działał w Związku Walki Zbrojnej pod pseudonimem „Leos”, a od września 1942 r. w Batalionach Chłopskich. Od czerwca 1943 r. redagował pismo konspiracyjne „Pospołu a sami”. Brał udział w akcji „Burza” i pomagał walczącej Warszawie. W sytuacji, kiedy okupant zamykał szkoły, Julian Olszak przeciwstawiał się intencjom wroga przez zakładanie kompletów tajnego nauczania w gminie Uleź. Za działalność tę w 1948 r. został odznaczony Krzyżem

Partyzanckim. W latach następnych był represjonowany przez Urząd Bezpieczeństwa.

Od września 1944 r. do 1945 r. był nauczycielem języka polskiego i łaciny w szkole w Sobieszynie, wówczas z jego inicjatywy powstał Niedzielny Uniwersytet Ludowy. W latach 1945–1949 studiował polonistykę na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. W trakcie studiów jeździł z wykładami do uniwersytetów ludowych w Rachaniach, Ługowie i Piotrowicach. Od września 1948 r. do czerwca 1955 r. był nauczycielem języka polskiego, historii i łaciny najpierw w Gimnazjum Ogólnokształcącym, a następnie w Technikum Hodowli i Nasienictwa w Sobieszynie.

10 VIII 1954 r. poślubił przemysłankę Jadwigę Barańską (ur. 25 IX 1922) i zamieszkał w jej domu rodzinnym przy ul. Wróblewskiego 6. Miał dwoje dzieci – Barbarę (19 VI 1956 – 17 III 2003) i Adama (ur. 23 XII 1960).

Od roku szkolnego 1955/56 rozpoczął pracę w Technikum Rolniczo-Łąkarskim w Przemyśle jako nauczyciel języka polskiego i historii, przez pewien czas uczył również geografii, języka niemieckiego, a w latach 1956–1960 prowadził bibliotekę szkolną, zwracając szczególną uwagę na rolę książki i popularyzowanie czytelnictwa wśród młodzieży. 1 V 1973 r., władze szkolne nadały mu tytuł profesora. W 1980 r. odszedł na emeryturę.

Od początku pobytu w Przemyśle Julian Olszak był bardzo zaangażowany w życie społeczne, kulturalne i naukowe miasta. Działal w wielu przemyskich instytucjach i organizacjach, wśród których należy

wymienić: Towarzystwo Wiedzy Powszechnej, przewodniczenie w Ognisku Związku Nauczycielstwa Polskiego, pełnienie funkcji wiceprezesa Towarzystwa Literackiego im. M. Konopnickiej oraz prezesa Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza. Szczególnie związany z Towarzystwem Przyjaciół Nauk, gdzie od 24 IV 1966 r. do 31 III 1968 r. był członkiem zarządu, a od 1970 r. aż do śmierci w 1991 r. pełnił funkcję redaktora naukowego „Rocznika Przemyskiego”. W pracy nad czasopismem wykazywał się wielką pasją, oddaniem i aktywnością twórczą, nadając publikacji charakter interdyscyplinarnej. Był także redaktorem „Biblioteki Przemyskiej”, tomów 3–19, w tym tom 16 był publikacją jego autorstwa.

Julian Olszak był inicjatorem i organizatorem licznych konferencji, sympozjów i sesji naukowych. Podczas sesji naukowej, która odbyła się w dniach 1–3 VI 1965 r. z okazji Tysiąclecia Państwa Polskiego i Dni Przemyśla, wystąpił z dwoma odczytami „Jan Gwałbert Pawlikowski w 25. rocznicę śmierci” oraz „Sylwetki przemyskie”. Z kolei jako prelegent Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza w 1966 r. wziął udział w sympozjum poświęconemu twórczości Henryka Sienkiewicza. Wygłosił wówczas referat „Sława Sienkiewicza w świecie”.

Utrzymywał kontakty naukowe z ośrodkami akademickimi, na jego zaproszenie w Towarzystwie Przyjaciół Nauk w Przemyślu wygłaszali odczyty, m. in.: Zenon Klemensiewicz, Stefania Skwarczyńska, Stanisław Grzeszczuk, Mieczysław Piszczkowski, Artur Hutnikiewicz, Jerzy Starnawski. Ponadto wygłaszał referaty na posiedzeniach naukowych TPN. Więk-

szość z tych referatów została ogłoszona drukiem w „Roczniku Przemyskim”.

Julian Olszak pracował w zespołach redakcyjnych takich publikacji jak: *Z dziejów kultury i literatury ziemi przemyskiej*, tom 2, Przemyśl 1973, *Tysiąc lat Przemysła. Zarys historyczny*, część I, Rzeszów 1976 i część II Kraków 1974, *70 lat Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Przemysłu*, Przemyśl 1979. Zredagował wstęp do teki prac malarskich Aleksandry Wachniewskiej *Drzewa – pomniki przyrody ziemi przemyskiej w grafice*, Przemyśl 1979. Dokonał opracowania i wyboru tekstów *Przemyśl w poezji*, Przemyśl 1988. Z okazji przyjazdu Ojca Św. Jana Pawła II został wydany folder z jego tekstem *Przemyśl zaprasza*, Przemyśl 1991.

Analiza bibliografii prac Juliana Olszaka wskazuje na dwa kierunki badań. Pierwszy związany z historią i recepcją literatury polskiej, a drugi skupiony wokół ziemi przemyskiej. Jego ambicją było również popularyzowanie dorobku twórców i działaczy społecznych, tych którzy odeszli, a byli związani z nadsańskim grodem.

Julian Olszak postrzegany był jako człowiek bardzo skromny, obowiązkowy, życzliwy, z dużym poczuciem humoru. Wyróżniał się iście benedyktyńską pracą, oddaniem oraz poświęceniem uczniom i szkole. Profesor Jerzy Starnawski podkreślił, że “w dziejach kultury Przemysła zapisał się Olszak na trwałe, a jako nauczyciel szkół przemyskich przekroczył próg przeciętności”. Zmarł 19 III 1991 r. z powodu przewlekłej choroby. Został pochowany na cmentarzu Zasanie (kwatery 22, rząd 1, grób nr 2).

Julian Olszak został odznaczony Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Partyzanckim, odznaką Za zasługi dla województwa przemyskiego, Zasłużony dla miasta Przemysła oraz licznymi odznakami państwowymi i resortowymi. Jego imieniem została nazwana jedna z dróg przyrodniczych Arboretum w Bolestraszycach.